

Kairos

Chr. Gorm Tortzen

I grækernes religiøse underskov befinder der sig mange og sære eksistenser. Nogle er så gamle, at Homer eller Hesiod kender til dem, andre har først givet sig til kende i klassisk tid eller senere. En af dem er Kairós, 'Det rette øjeblik', 'Nuet', 'Lejligheden' eller hvordan man vil oversætte denne personifikation, som romerne nogle gange kalder *momentum*, andre gange *occasio*.

Kairos optræder første gang i en hymne af den meget vidtfavnende Ion fra Chios, der både var tragisk og lyrisk digter, filosof, historiker og nær ven af Sofokles. Hymnen er tabt, men Pausanias har under sin gennemgang af altrene umiddelbart uden for indgangen til stadion i Olympia følgende oplysning: 'Nær ved indgangen til stadion er der to altre. Det ene kaldes Hermes Enagonios' alter, det andet Kairos'. Jeg ved, at Ion fra Chios har skrevet en hymne til Kairos: I hymnen anfører han Kairos som den yngste af Zeus' børn...'¹

Så vidt Ion og Pausanias. Hvor gammelt altret er (og om det overhovedet var Kairos') får stå hen i det uvisse, men Pausanias har i hvert fald været sikker. At Kairos har en levetid helt tilbage til klassisk tid bekræftes af, at den berømte senklassiske billedhugger Lysippos fra Sikyon fremstillede en statue af det sære væsen, som er væk i samme øjeblik, han ankommer. Statuen er ikke bevaret, men flere gengivelser i relief giver et indtryk af skulpturen. De fleste af de kendte eksempler findes i *LIMC* 5.1 920-926; et af dem, som gengives uden kilde i W. R. Patons Loebudgave (1960) af *Anthologia Graeca* XVI.275, er et relief fra Torino, hvor en vinget Kairos (tilmed med vingefødder) balancerer med en vægt med to skåle, men den passer egentlig ikke særlig godt med den følgende beskrivelse af sta-

1. Pausanias 5.14.9.

tuen,² som skyldes digteren Poseidippos (ca. 310-250 f.Kr.), der stammede fra Pella i Makedonien, men boede det meste af sit liv i metropolen Alexandria.

Poseidippos skrev epigrammer med mange forskellige temaer, hvoraf en del er bevaret og viser en forfinet, hellenistisk digter med megen lune og sproglig ekvilibrisme. Digtet tilhører genren 'epigrammer til statuer' og dets undergruppe, som overlader det til statuen selv at tale til beskueren og forklare attributter og betydning.³

Man skal forestille sig, at en tilrejsende standser ved indgangen til et hus eller en søjlehal og undrende spørger, hvad meningen dog kan være med den sære statue, han ser foran sig. Selveste Kairos indleder en dialog med beskueren forklarer i samtalens løb beredvilligt sine symboler i elegiske disticha; man bemærker, at denne statue både løber, medfører en ragekniv og i øvrigt har en ejendommelig frisure.

Poseidippos' digt til Lysippos' statue af Kairos

Hvor kommer kunstneren fra? – *Fra Sikyon!* – Hvad er så navnet?

Det er Lysippos. – Og dit? – Nu'et. Jeg omfatter alt.

Hvorfor går du på tæer? – *Jeg løber altid.* – Men hvorfor har du bevinget fod? – *Fart har jeg på som en vind.*

Hvorfor har du i hånden en ragekniv? – *Folk skal begribe, at jeg er frygtelig skarp, mer end den skarpeste ægg.*

Hvad så med håret i panden? – *Jo, den, jeg møder, kan nå det!*

Nå da! Og bagho'dets hår, hvorfor er det raget af?

Ingen af dem, jeg farer forbi på vingede fødder,

kan (hvor gerne de vil) gribe mig bagfra igen.

Hvorfor har kunstneren skabt dig? *For din skyld, fremmede, har han*

Som et memento mig sat her ved forhallens port.⁴

2. Derimod er der en lille frihåndstegning af noget, der måske er Kairos i: Mabel Lang (ed.): *Graffiti in the Athenian Agora*, nr. 55 (= P. 23231). American School of Classical Studies at Athens. Princeton New Jersey 1974)

3. Et andet eksempel på genren, *Priapea* 6, er oversat i Bent Christensen & al.: *Babelstårnet*. Gyldendal 2005 og senere.

4. *Anthologia Palatina* 16.275. I Bente Kiilerich: *Græsk skulptur – fra dædalisk til hellenistisk* (Gyldendal 1989 og senere) foreslås det s. 173, at skulpturen står foran Lysippos' hus i Sikyon. Samtalen mellem betragter og statue synes at vise noget andet.

Afslutningsvis bør det nævnes, at Kairos i sin kvindelige latinske forklædning *Occasio* genopstod som symbol i renæssancefilologien. I Danmark valgte Saxoudgiveren og bibeloversættereren Christiern Pedersen (eller var det bogtrykkerkollegaen Johan Hochstraten?) et symbolmættet bogtrykkermærke på udgivelserne fra trykkeriet i Malmø. Her ser man *Occasio* stående på et vingehjul (som må have inspireret DSB), et skaldet baghoved og et meget langt hår fortil, der skjuler hele ansigtet og overkroppen; hun har en ragekniv i højre hånd og et græsk skriftbånd i venstre: *γνώθι καιρόν* 'Kend det rette øjeblik.'⁵

Fra Agora. Se n. 2

Christiern Pedersens bogtrykkermærke.

5. Jens Anker Jørgensen: *Humanisten Christiern Pedersen*. C.A. Reitzel 2007, s. 84-87 har en beskrivelse og gengivelse af bogtrykkermærket.